

ISSN (print) 2708-7530

Наукові перспективи № 6(24) 2022

УДК 314.72

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-6\(24\)-306-319](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-6(24)-306-319)

Комарницька Ганна Омелянівна доктор економічних наук, доцент, завідувачка кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, <https://orcid.org/0000-0002-5533-6439>

Ястремська Наталя Миколаївна кандидат економічних наук, доцент кафедри державно-правових дисциплін, Донецький державний університет внутрішніх справ, вул. Тільги Степана 21, м. Кривий Ріг, 50065, <https://orcid.org/0000-0002-4867-9652>

Павленко Наталія Вікторівна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін, Харківський національний університет внутрішніх справ, пр-т Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080, <https://orcid.org/0000-0001-7460-7380>

ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Анотація. Вимушена міграція виступає неконтрольованим явищем, так як часто в умовах небезпеки для життя та здоров'я у людини немає можливості повністю оцінити напрямок її переміщення та можливості для повноцінної організації свого життя на новому місці. Вперше Україна стикнулася із поняттям вимушеної міграції у 2014 році через анексію Автономної Республіки Крим та військово-політичного конфлікту на сході країни. Проте, у цьому випадку ситуацію вдалось оперативно взяти під контроль. Події останніх декількох місяців спричинили багатомільйонну хвилю вимушених мігрантів, які хаотично розмістились на півночі, центрі та заході України. У таких умовах закономірним є критичний вплив на всю економічну, соціальну, медичну та освітню сфери. Одним із найбільших викликів є її вплив на ринок праці в Україні, як джерело для отримання фінансових ресурсів громадян для забезпечення їх життєдіяльності. Відтак, у науковій статті розглянуто масштаби вимушеної міграції в 2014 році та ключові проблеми, якими вона супроводжувалась. Проведено порівняльну характеристику вимушеної та добровільної міграції. Досліджено статистику вимушеної міграції внаслідок збройної агресії держави-окупанта. Наведено класифікацію населених пунктів у країні, яка знаходиться в стані війни. Вивчено кількість населення до початку

війни і після міграційної хвилі. Встановлено рівень заощаджень громадян на момент початку війни. Проаналізовано проблему вимушеної міграції, пов'язану із диспропорціями у рівні оплати праці та кількості робочих місць на ринку праці у регіонах походження та регіонах переміщення громадян. Проаналізовано для цих цілей середню заробітну плату в таких регіонах за 2019-2021 роки. Досліджено кількістю вакансій у регіональних центрах зайнятості та рівень безробіття у регіонах, куди прибуло найбільше вимушених мігрантів. Наведено основні проблеми на ринку праці України в умовах війни та окреслено шляхи їх вирішення. Встановлено перспективи зміни попиту на спеціалістів на ринку праці у поточних умовах.

Ключові слова: ринок праці, внутрішньо переміщені особи, вимушена міграція, рівень безробіття, середня заробітна плата, вакансії.

Komarnytska Hanna Omelyanivna Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Head of Department of Public administration and Business management, Ivan Franko National University of Lviv, Universytetska St., 1, Lviv, 79000, <https://orcid.org/0000-0002-5533-6439>

Yastremska Natalia Mykolayivna PhD of in Economics, Associate Professor of the Department of State and Legal Disciplines, Donetsk State University of Internal Affairs, Tilgi Stepan St., 21, Kryvyi Rih, 50065, <https://orcid.org/0000-0002-4867-9652>

Pavlenko Nataliya Viktorivna Ph.D. in Economics, associate professor, assistant professor of Social and Economic Disciplines Department, Kharkiv National University of Internal Affairs, L. Landau Ave., 27, Kharkiv, 61080, <https://orcid.org/0000-0001-7460-7380>

FORCED MIGRATION AND ITS IMPACT ON THE LABOR MARKET IN UKRAINE

Abstract. Forced migration is an uncontrollable phenomenon, as often in conditions of danger to life and health a person is not able to fully assess the direction of its movement and the opportunity to fully organize their lives in a new place. Ukraine first encountered the notion of forced migration in 2014 due to the annexation of the Autonomous Republic of Crimea and the military-political conflict in the east of the country. However, in this case the situation was quickly brought under control. The events of the last few months have caused a multimillion-dollar wave of forced migrants to settle chaotically in northern, central and western Ukraine. In such conditions, a critical impact on the entire economic, social, medical and educational spheres is natural. One of the biggest challenges is its impact on the

labor market in Ukraine, as a source of financial resources for citizens to ensure their livelihoods. Thus, the scientific article examines the scale of forced migration in 2014 and the key problems that accompanied it. A comparative characterization of forced and voluntary migration is carried out. The statistics of forced migration due to the armed aggression of the occupying power are studied. The classification of settlements in a country at war is given. The population before the war and after the migration wave was studied. The level of savings of citizens at the time of the war has been established. The problem of forced migration related to disparities in the level of wages and the number of jobs in the labor market in the regions of origin and regions of movement of citizens is analyzed. For these purposes, the average salary in such regions for 2019-2021 is analyzed. The number of vacancies in regional employment centers and the unemployment rate in the regions with the largest number of forced migrants were studied. The main problems in the labor market of Ukraine during the war are presented and ways to solve them are outlined. Prospects for changing the demand for specialists in the labor market in the current conditions have been established.

Keywords: labor market, internally displaced persons, forced migration, unemployment rate, average salary, vacancies.

Постановка проблеми. Протягом не одного сторіччя люди у пошуках кращого життя покидали свої домівки та переїжджали до інших країн. Критеріями вибору напрямку міграції, як правило, виступала можливість працевлаштування з гідною оплатою праці. З великою хвилею еміграції Україна, як незалежна держава, вперше стикнулася після розпаду Радянського Союзу. Великі масштаби міграції зберігались аж до 2008-2009 років, після чого почали зменшуватись. Так, згідно із всеукраїнським дослідженням трудової міграції, у період з 2005 року до 2008 року близько 1,5 млн. українських громадян працювали за кордоном, в той час як у 2010-2012 роках цей показник зменшився до 1,2 млн. [1]. Основою причиною скорочення була глобальна економічна криза, і як наслідок, зменшення пропозиції робочих місць для іноземних заробітчан. При цьому, спочатку найбільш популярними країнами для еміграції були Росія, Італія та Чехія. З роками фокус українських заробітчан перемістився ще й на Польщу. У довоєнний період вибір країн для переміщення відбувався за раціональним підходом і носив переважно економічний характер. Більше того, до 2014 року українці практично не подавали заяви про надання статусу біженців у країнах Європейського Союзу (ЄС).

Вперше незалежна України стикнулася із поняттям вимушеної міграції у 2014 році, коли в умовах розгортання конфлікту на сході, громадяни у пошуках безпеки, покинули свої домівки. Проте, в той час необхідність вимушеної

міграції торкнулась лише декількох областей східної частини України і не набула значних масштабів. Так, згідно з оцінкою, проведеною Німецькою консультативною групою в Україні, у 2017 році, порівняно із 2012, міграція з України зросла на 7% [2]. Очевидно, що описані процеси значно не впливали на ринок праці в Україні, який вже тривалий час перенасичений спеціалістами з вищою освітою.

24 лютого 2022 року внаслідок збройної агресії держави-окупанта і її повномасштабного вторгнення, в Україні Указом Президента України було введено воєнний стан [3]. В перший день війни Україна піддалась інтенсивному ракетному обстрілу як з боку держави-окупанта, так і з території Республіки Білорусь. В умовах реальної загрози життю та здоров'ю значна велика частина громадян внутрішньо перемістилась або виїхала за кордон. Відтак, ця ситуація створює значний вплив на регіональні ринки праці як в Україні, так і за її межами. З урахуванням вищенаведеного, дослідження практичних форм прояву впливу вимушеної міграції на процеси на вітчизняному трудовому ринку набувають значної актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення впливу міграційних процесів на ринки праці є темою, яка не втрачає своєї актуальності не одне десятиліття. Зокрема, вагомий вклад у розкриття даної тематики здійснили Пуйо Г. [4], Анреєв В., Борисов О. [5], Чернобай Л., Ясінська Т., Кузів О. [6], Скаршевський В., Міщенко С., Купрій О, Кушнарєнко О., Безтелесна Л., Колот А., Маршавін Ю. та інші.

В контексті вивчення впливу вимушеної міграції, в тому числі в умовах воєнного стану, на ринок праці значний вклад зробили Пономаренко С., Філіпчук Л., Ломоносова Н., Сирбу О., Кабанець Ю. [7], Гелетій М., Лібанова Е., Філатов В., Швець І, Следь О. та ін. Проте, не применшуючи вклад зазначених авторів, вважаємо, що на поточний момент відсутнє дослідження, яке б проводило систематизацію даних щодо тенденцій вимушеної міграції в умовах війни з проєкцією на вплив цих процесів на ринок праці.

Мета статті – полягає у вивченні тенденцій вимушеної міграції в Україні в регіональному контексті крізь призму аналізу їх впливу на ситуацію на вітчизняному ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Вперше для України, як незалежної держави, проблема вимушеної міграції постала внаслідок подій у Автономній Республіці Крим та на сході країни, коли число внутрішньо переміщених осіб згідно офіційних даних сягнуло близько 1,5 млн. громадян. Внаслідок військово-політичного конфлікту в країні, зокрема у її східній частині, відбувся значний занепад економіки, розподіл суспільства і формування окремого прошарку внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Згідно із офіційними статистичними даними, станом на 01.01.2014 року кількість громадян України

складала 45,3 млн., з них пів мільйона тих громадян, які протягом року переважно перебувають за кордоном. Анексія Автономної Республіки Крим зменшила кількість громадян на 2 млн. на підконтрольній Україні території та спричинила переміщення 3,6 млн. громадян в зону окупації. Офіційно, на контрольовану Україною територію з цих 5,6 млн. осіб повернулось близько 1,5 млн. Це найбільша кількість вимушено переміщених осіб починаючи з 1991 року.

Для повноти відображення дослідження, зазначимо, що згідно із Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» до таких осіб відносяться громадяни України, іноземці або особи без громадянства, які перебувають на території України законно та мають право на постійне місце проживання, яких змусили залишити або покинуте своє звичне місце проживання у результаті або переслідуючи мету уникнення впливу на них наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного або техногенного походження [8].

Ключовими проблемами, які спровокувало зростання кількості ВПО внаслідок вимушеної міграції, є збільшення навантаження на місцеві ринки праці, проблеми із недостатністю житла та зростання ціни на нього, забезпечення для таких осіб безперешкодного доступу до медичних послуг, освітніх та громадських послуг, а також, при потребі, надання психологічної допомоги. З іншого боку, вважається, що високі темпи переміщення громадян всередині країни, є вагомим поштовхом для формування потенціалу соціального, економічного та гуманітарного розвитку на довгострокову перспективу. Це пов'язується із тим, що зростання кількості населення в певному регіоні є поштовхом для зміни мережі розселення людей, розвитком інфраструктури для забезпечення їх потреб, а також провокує соціальне та культурне єднання вітчизняного суспільства.

Погіршує ситуацію також і той факт, що проблеми вимушеної міграції до подій 2014 року в Україні взагалі не виникало, а отже були відсутні будь-які напрацювання в цьому напрямку. Так, аналіз міжнародного досвіду існування поняття вимушеної міграції та його впливу на економіку країни, нашою справою є прояви аналогічних процесів у таких країнах як Азербайджан, Вірменія, Грузія, Молдова, проте повною мірою впровадити такий досвід у вітчизняну практику не можливо. Причиною цьому є виникнення численної кількості вимушених мігрантів, територіальна протяжність їх розселення, довга тривалість збройного конфлікту в умовах гібридної війни, соціальний та політичний розподіл суспільства, а також низька здатність держави оперативно та ефективно реагувати на проблеми, утворені внаслідок масового переміщення людей.

Вимушена міграція, на відміну від добровільної, спричинює відчутне погіршення добробуту громадян, а також зменшення або повну втрату всіх

джерел надходжень. При цьому, проблему вимушеної міграції можна оцінювати з позиції кількісного, часового та географічного виміру. У переважній більшості випадків переміщення громадян відбувається у райони, які близькі до місця їх постійного проживання, що зумовлене очікуваннями швидкого повернення до них. Так, у 2014 році регіонами для переміщення людей зазвичай були Харківська, Дніпропетровська та Запорізька області. Оцінка наслідків зростання кількості громадян у цих регіонах, з урахуванням ВПО, показує, що попри обмежені можливості по прийому людей, кількість переселенців, особливо у перші місяці збройного протистояння практично не зменшувалась. Подальший аналіз обсягів вимушеної міграції в Україні у період з 2014 року і до 2018 року дозволяє сформулювати висновки, що кількість переселенці поступово стабілізувалась. Це дозволило оперативно зменшити навантаження на ринок праці, житловий сектор і соціальну сферу у регіонах прийому переселенців без критичного впливу на них.

24 лютого 2022 року через збройну агресію держави-окупанта розпочалась повномасштабна російсько-українська війна, яка спричинила не бачену до цього часу масштабну міграцію населення і утворення феномену багатомільйонних вимушених мігрантів, ВПО, біженців, переселенців, шукачів притулку та мігрантів.

Згідно з даних, опублікованих на офіційних джерелах Організації Об'єднаних Націй (ООН), а саме Управлінням Верховного комісара у справах біженців, за півтора місяці з моменту початку активної фази воєнних дій свої домівки були вимушені покинути близько 11,4 млн. українських громадян. Окрім того, очікується, що в підсумку ця цифра може досягнути 16,0 млн, а в умовах реалізації найгіршого сценарію близько 25 млн. людей можуть потребувати гуманітарної допомоги до кінця 2022 року [9].

Станом на 1 травня 2022 року межі України покинуло 5,563 млн. українців. Окрім того, згідно з аналізом, проведеним Міжнародною організацією з міграції ООН ще близько 7,7 млн. українців стали ВПО. У своєму повідомленні Міністерство освіти і науки України зазначило, що за статистичною оцінкою, орієнтовно четвертина з усіх вимушених переселенців є школярами або студентами [9]. Проте, у цій статистиці не було враховано громадян інших країн, які на момент початку війни проходили навчання у вітчизняних ЗВО. Зусиллями посольств країн-походження таких студентів вдалось забезпечити їх переміщення за межі території України.

Виконавчий директор Асоціації міст України Слобожан О. провів класифікацію всіх типів населених пунктів у воюючій країні, розподіливши їх наступним чином: тиллові міста, міста на лінії фронту, міста в облозі та окуповані громади. Відповідно до такого розподілу до першої групи віднесено Львівську, Тернопільську, Волинську, Чернівецьку, Закарпатську,

Івано-Франківську, Рівненську та донедавна Дніпропетровську області. Саме сюди перемістилось найбільше громадян. Проведено аналіз зростання кількості населення у зазначених областях на основі табл. 1.

Таблиця 1

Кількість населення у тилкових регіонах до та після збройної агресії держави-окупанта, тис. осіб

Область	Населення станом на 01.02.2022	Кількість офіційно зареєстрованих ВПО з 24.02	Кількість ВПО згідно з оцінкою мобільних операторів з 24.02
Вінницька	1507,7	55,0	142,0
Волинська	1020,8	52,4	61,0
Дніпропетровська	3093,2	55,0	140,0
Закарпатська	1243,7	110,0	до 380,0
Івано-Франківська	1350,6	35,0	42,0
Львівська	2476,1	311,0	350,0
Полтавська	1350,6	579,54	до 100,0
Рівненська	1140,9	450,0	52,0
Тернопільська	1021,0	66,0	75,0
Хмельницька	1227,5	33,0	до 150 (з урахуванням транзиту)
Чернівецька	889,9	100,0	дані відсутні

Джерело: власна розробка авторів на основі [10].

З табл.1 можемо побачити, що найбільше ВПО було зареєстровано у Полтавській та Рівненській областях. Окрім того, офіційна статистика зазначає, що у Львівській, Закарпатській та Івано-Франківській областях зареєстровано майже 600 тис. переселенців і приблизно оцінюється така ж кількість не зареєстрованих. Їх кількість опосередковано оцінюється за даними активності, зафіксованими мобільними операторами. Найбільша кількість ВПО припадає на обласні центри.

Переважна більшість ВПО потребують не лише безпеки, а й можливості здійснювати трудову діяльність. Згідно дослідження, проведеного порталом Work.ua більше половини українців (54%) не мають ніяких заощаджень; 19% – мають у розпорядженні «фінансову подушку» на місяць; 15% – накопичення на термін від 2 до 4 місяців; 11% – на термін 6 місяців і більше. Таким чином, не важко дійти висновку, що за 115 днів війни ресурси більшості українців майже повністю вичерпані.

Складність у ситуації, яка виникла, полягає в тому, що хвиля міграції прямує з тих регіонів, де найвищі середні заробітні плати та найбільше робочих місць, до тих регіонів, де ці показники є менш привабливими (табл. 2).

Таблиця 2

Середньомісячна заробітна плата в Україні в регіональному розрізі

Область	2019	2020	2021
Вінницька	10661	12251	15472
Волинська	10333	11625	14568
Дніпропетровська	12084	13163	15791
Закарпатська	11005	13106	15776
Івано-Франківська	9625	12088	13988
Львівська	10415	12518	15262
Полтавська	10906	12711	15990
Рівненська	11552	14088	17202
Тернопільська	9651	11945	14384
Хмельницька	10844	12951	16194
Чернівецька	9608	11853	14323
Харківська	10410	11969	14843
Миколаївська	12833	14605	18414
Запорізька	12249	13620	16867
Луганська	10195	12765	15783
Донецька	13177	14720	17191
Київська	13259	14300	17409
Херсонська	9828	11586	14253

Джерело: власна розробка авторів на основі [11].

Винятковими із зазначеної тенденції є Дніпропетровська область. Окрім того, за словами дослідників Work.ua до випадків виключення слід віднести також і Вінницю, де кількість вимушених переселенців корелює з відносно активним, навіть в умовах воєнного стану, ринком праці. З іншого боку, всі західні регіони за виключенням Львова у довоєнний час характеризувались низькою активністю ринку праці та наявністю вакантних пропозицій по працевлаштуванню.

Описана тенденція перебивається і з опублікованою статистикою регіональних центрів зайнятості, і з дослідженнями проведеними порталом Mind. Так, в областях з найбільшою кількістю переселенців кількість вакансій подекуди обчислюється сотнями (табл. 3).

Таблиця 3

Тенденції на ринку праці в регіонах з найбільшою кількістю ВПО

Область	Середня зарплата за січень 2022, грн.	Рівень безробіття працездатного населення на 01.01.2022, %	Кількість вакансій, офіційно зареєстрованих у Державному центрі зайнятості, шт.
Вінницька	12555	11,4	1704
Волинська	11735	13	745
Дніпропетровська	14479	9,1	3392
Закарпатська	12115	11,5	581
Івано-Франківська	11827	9,2	755
Львівська	12936	7,9	2824
Полтавська	13412	12,8	1859
Рівненська	13358	10,5	896
Тернопільська	11455	12,3	775
Хмельницька	12352	10,8	1161
Чернівецька	11326	10,5	594

Джерело: розробка авторів на основі [10].

Аналізуючи табл. 3 у сукупності із даними табл. 1, можемо побачити, що у Чернівецькій області на 100 тисяч переміщених осіб центром зайнятості запропоновано лише 600 вакансій. При цьому, середня заробітна плата у цьому регіоні є однією із найнижчих по всій Україні. В Івано-Франківській області ситуація із середньою заробітною платою ще гірше, проте співвідношення по кількості переміщених осіб та наявних робочих місцях складає 40 тисяч до 755. Навіть у Дніпропетровській та Вінницькій областях, які вважаються більш благополучними, на близько 140 ВПО наявні 1704 та 3392 вакантні місця відповідно.

Підтвердженням описаної тенденції є статистика, опублікована регіональними Державними центрами зайнятості. Так, зокрема до Хмельницької служби зайнятості із 567 ВПО, які звернулись з метою пошуку роботи, було працевлаштовано лише 26 осіб (4,5%); 196 особам надано статус безробітного (35%). У Чернівецькій області до служби зайнятості звернулося близько 700 ВПО, з них працевлаштовано лише 99 (14,1%) [10].

Проте, часто невелика кількість вакансій компенсується тим, що небагато громадян звертаються до Центрів зайнятості у пошуках роботи. З іншого боку, більшість затребуваних професій вимагають наявності у працівника відповідних навичок, які у переважній більшості випадків відсутні.

Найбільший попит на ринку праці в досліджених регіонах відстежується на такі професії як швачка, водій, кухар, фармацевт, працівник готельно-ресторанного бізнесу, менеджер (адміністратор), бухгалтер, працівник охорони,

тракторист, працівник у сфері благоустрою, інженер, токарь, замішувач тіста тощо. Таким чином, можемо побачити, що обсяги пропозиції універсальних робочих місць є мізерно низькими навіть в обласних центрах, не враховуючи навіть менші міста та села, де у довоєнний час високий рівень безробіття стимулював відтік трудових ресурсів за кордон.

Складність у врівноваженні попиту та пропозиції на наявні вакансії на фоні масштабної вимушеної міграції зумовлюється наступними факторами. В першу чергу це те, що громадяни, які приймають рішення про міграцію, у переважній більшості випадків обирають напрямок без аналізу можливостей працевлаштування, а керуючись лише наміром перемістити себе та свою родину у безпечне місце. Більшість з них сподіваються, що їх проживання на новому місці буде не тривалим.

З іншого боку, навіть якби ВПО мали можливість проаналізувати географію розміщення вакантних посад, систематизована статистика у регіональній та загальнодержавній владі щодо таких вакансій з урахуванням актуальних оновлень відсутня. Представники місцевої влади у деяких регіонах для вирішення ситуації запровадили анкетування тих, хто приїхав, з метою отримання повної інформації про ВПО та їх професійні навички. В подальшому така інформація вноситься до єдиної бази. Проте, і в цьому випадку перешкодою виступає той факт, що не всі переміщені особи офіційно реєструють своє нове місце проживання, а отже не можуть бути враховані у загальному аналізі.

Поруч із цим, при аналізі впливу міграції на ринок праці необхідно також враховувати той факт, що обсяги та географія міграції не є сталими величинами, вони змінюються у прямій залежності від напрямків розгортання воєнних дій. Таким чином, в той час, як частина ВПО повертається до Києва та Київської області, Чернігівської та Сумської областей, все більше мігрантів переміщується із Харківської, Донецької, Дніпропетровської та Харківської областей, тобто регіонів, де бойові дії перебувають у найбільш активній фазі.

Настільки мінливе зовнішнє середовище повністю усуває можливість для органів місцевого самоврядування по формуванню напрямків економічного зростання та працевлаштування громадян навіть на найближчу перспективу.

З іншого боку, під впливом нових умов, в яких живе країна уже не один місяць, зростає попит і на професії, які потребують концептуально нових навичок. Зокрема, професійні військові (офіцери), психологи, у тому числі військові психологи, медичні працівники, працівники сфери будівництва та архітектури, енергетики, працівники сфери оборони [12]. Так, без професійних військових неможливо ефективно захищати країну, тому закономірно, що працівники цієї професії користуватимуться високою потребою. Протягом останніх років психологи вже почали користуватись високим попитом, проте в

умовах війни їх роль значно зростає. Пандемія коронавірусу ще до моменту початку війни забезпечила вихід професії медичного працівника на принципово новий рівень. В умовах війни потреба у працівниках медицини зумовлює значне зростання рівня оплати їх праці та зростання обсягів інвестицій не лише у медичну інфраструктуру, а й у навчання та науку.

Відбудова країни після наслідків агресивної війни РФ обов'язково почнеться. В цьому випадку очікується зростання попиту на будівельників та архітекторів. Проте, зростатимуть і вимоги до їх професійної кваліфікації. Зокрема, це зумовлено тим, що відновлення країни не відбуватиметься шляхом ремонту старих будівель. Очевидно, що в подальшому з боку державних органів, та і самих громадян, буде покладено вимогу будувати будинки повністю пристосовані до умов ведення війни: із придатними для використання у ролі бомбосховищ підвалами, обов'язкової наявності аварійних сходів та обмеженнями щодо висоти таких будинків. Окрім того, в умовах обмеження робочої сили із наявною необхідною кваліфікацією, зросте попит на автоматизацію будівництва. Все це формує собою необмежені можливості для підприємців, які втратили свій бізнес і працівників, які зацікавлені в отриманні високооплачуваної роботи.

Найбільший поштовх у післявоєнний час отримає оборонна промисловість. Так, для формування дієздатного та ефективного оборонного комплексу очікується зростання попиту на висококваліфікованих розробників, інженерів, науковців та підприємців, адже найбільш ефективним власником вважається приватний.

При цьому варто розуміти, що оперативна ситуація на ринку праці в Україні не зміниться. Створення робочих місць це тривалий та трудомісткий процес, який крокує поруч із розвитком самих регіонів. Проте, на активний притік інвестицій для їх розвитку до моменту закінчення військових дій розраховувати не варто.

Висновки. Підсумовуючи проведені дослідження, можемо сформулювати висновки, що категорія вимушеної міграції для України є поняттям досить новим. Так, вперше країна стикнулася із масштабним її проявом у 2014 році внаслідок військово-політичного конфлікту на сході країни та в результаті анексії Кримського півострова. Проте, в цьому випадку ситуацію вдалось швидко взяти під контроль і негативних наслідків як для економіки країни, так і для ринку праці, вдалось уникнути.

У лютому 2022 року розпочалась російсько-українська війна. Її наслідком стала наймасштабніша хвиля міграцій за всю історію незалежності України. Як наслідок, утворився вагомий прошарок внутрішньо-переміщених осіб, яким для забезпечення свого життя необхідна робота. Підтверджує потребу в працевлаштуванні й дослідження, проведені порталом Work.ua, згідно з яким

стає очевидним, що всі заощадження, які були у розпорядженні громадян до війни практично вичерпані. В такій ситуації об'єктивно виникає ряд проблем.

Однією із них є те, що хвиля міграції прямує з регіонів з високим рівнем оплати праці та найбільш трудомістким ринком праці, у регіони, які по цих показниках значно відстають. Окрім того, проблемою виступає відсутність у розпорядженні органів державної влади актуальної статистики по ВПО, так як близько половини з них, через надію на швидке повернення на місця їх постійного проживання, не реєструються на нових місцях.

Дещо врівноважує ситуацію той факт, що не всі зареєстровані ВПО звертаються до Державних центрів зайнятості у пошуках роботи. Проте, навіть ті, хто звертаються, не завжди можуть її отримати, так як наявні вакансії потребують від кандидатів на них відповідного рівня кваліфікації, чого часто не можливо забезпечити. Зокрема, найбільшим попитом користуються такі професії як швачка, водій, кухар, фармацевт, працівник готельно-ресторанного бізнесу, менеджер (адміністратор), бухгалтер, працівник охорони, тракторист, працівник у сфері благоустрою, інженер, токар, замішувач тіста тощо. У найближчій перспективі очікується зростання попиту на такі професії як професійні військові, військові психологи, медики, працівники сфери будівництва, енергетики. При цьому, важливо розуміти, що найближчим часом явної стабілізації ринку праці досягнути не вдасться, тому що навіть створення нових робочих місць є тривалим процесом, який потребує додаткового вкладення коштів, чого в умовах війни досягнути неможливо.

Література:

1. Дрбохлава Д., Ярошевич М. Українська міграція в часи кризи: вимушена і трудова мобільність. Прага: Карлів університет, 2017. 169 с. URL: <https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Migr-mobility-ukr.pdf>
2. Заха Д., Луке М. Кінця-краю не видно: трудова міграція з України може сповільнитися, проте, швидше за все, триватиме. Вокс Україна. 2020. URL: <https://voxukraine.org/kintsya-krayu-ne-vidno-trudova-migratsiya-z-ukrayini-mozhe-spovilnitisyaprote-shvidshe-za-vse-trivatime/>
3. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
4. Пуйо Г. Вплив трудової міграції на функціонування регіонального ринку праці (на прикладі Закарпатської області). Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. 2010. №14. С. 231-236.
5. Вплив трудової міграції українських працівників на ринки праці України і ЄС (на прикладі будівельників) / упоряд. В. Андреев, О. Борисов. Київ : Профспілка працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів України. 2018. 32 с. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Vplyv-trudovoyi-migratsiyi-ukrayinskyh-pratsivnykiv-na-rynky-pratsi-Ukrayiny-i-YES-na-prykladi-budivelnykiv-1.pdf>

6. Чернобай Л., Ясінська Т., Кузів О. Дослідження ринку праці в Україні та країнах-реципієнтах українських трудових мігрантів в контексті сталого розвитку. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2021. №36. С. 164-168.

7. Філіпчук Л., Ломоносова Н., Сирбу О., Кабанець Ю. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022 року). Gedos. 2022. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznya-2022/>

8. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 28.12.2014 №1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

9. Рендюк Т. Вимушена міграція в умовах російсько-української війни та її негативні наслідки для генофонду України. Національна академія наук України. 2022. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=9149>

10. Кравченко В. Куди переселився – там і знадобився: чи можуть ВПО знайти роботу. Mind. 2022. URL: <https://mind.ua/publications/20240690-kudi-pereselivsia-tam-i-znadobivsia-chi-mozhut-vpo-znajti-robotu>

11. Середня заробітна плата. Мінфін. 2022. URL: <https://index.minfin.com.ua/labour/salary/average/2021/>

12. Філатов В. Як зміниться ринок праці в Україні через війну. Економічна правда. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/04/1/685047/>

References:

1. Drbokhlava, D., & Yaroshevych, M. (2017). *Ukrainska mihratsiia v chasy kryzy: vymushena i trudova mobilnist [Ukrainian migration in times of crisis: forced and labor mobility]*. Praha: Karliv universytetu europewb.org.ua. Retrieved from <https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Migr-mobility-ukr.pdf> [in Ukrainian].

2. Zakhа, D., & Luke, M. (2020). Kintsia-kraiu ne vydno: trudova mihratsiia z Ukrainy mozhe spovilnytysia, prote, shvydshe za vse, tryvatyme [The end of the region is not visible: labor migration from Ukraine may slow down, but is likely to continue]. *Voks Ukraina – Vox Ukraine*. voxukraine.org. Retrieved from <https://voxukraine.org/kintsya-krayu-ne-vidno-trudova-migratsiya-z-ukrayini-mozhe-spovilnitysia-prote-shvidshe-za-vse-trivatyme/> [in Ukrainian].

3. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini. Ukaz Prezydenta Ukrainy №64/2022 vid 24 liutoho 2022 roku [On the imposition of martial law in Ukraine. Decree of the President of Ukraine №64 / 2022 of February 24, 2022]. www.president.gov.ua. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> [in Ukrainian].

4. Puio, H. (2010). Vplyv trudovoi mihratsii na funktsionuvannia rehionalnoho rynku pratsi (na prykladi Zakarpatskoi oblasti) [The impact of labor migration on the functioning of the regional labor market (on the example of the Transcarpathian region)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Politolohiia, Sotsiolohiia, Filosofii – Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series: Political Science, Sociology, Philosophy, 14*, 231-236 [in Ukrainian].

5. Andreiev, V., & Borysov, O. (Eds). (2018). *Vplyv trudovoi mihratsii ukrainskykh pratsivnykiv na rynky pratsi Ukrainy i YeS (na prykladi budivelnykiv) [The impact of labor migration of Ukrainian workers on the labor markets of Ukraine and the EU (on the example of builders)]*. Kyiv : Profspilka pratsivnykiv budivnytstva i promyslovosti budivelnykh materialiv Ukrainy. www.civic-synergy.org.ua. Retrieved from <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Vplyv-trudovoyi-migratsiyi-ukrayinskyh-pratsivnykiv-na-rynky-pratsi-Ukrayiny-i-YES-na-prykladi-budivelnykiv-1.pdf> [in Ukrainian].

6. Chernobai, L., Yasinska, T., & Kuziv, O. (2021). Doslidzhennia rynku pratsi v Ukraini ta krainakh-retsypientakh ukrainskykh trudovykh mihrantiv v konteksti staloho rozvytku [Labor market research in Ukraine and recipient countries of Ukrainian labor migrants in the context of sustainable development]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: International Economic Relations and the World Economy*, 36, 164-168 [in Ukrainian].
7. Filipchuk, L., Lomonosova, N., Syrbu, O., & Kabanets Yu. (2022). Vymushena mihratsiia i viina v Ukraini (24 liutoho – 24 bereznia 2022 roku) [Forced migration and war in Ukraine (February 24 - March 24, 2022)]. *cedos.org.ua*. Retrieved from <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznia-2022/> [in Ukrainian].
8. Zakon Ukrainy Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib: vid 28.12.2014 №1. [Law on Ukraine on ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons from December 28 2014 №1]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> [in Ukrainian].
9. Rendiuk, T. (2022). Vymushena mihratsiia v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny ta yii nehatyvni naslidky dlia henofondu Ukrainy [Forced migration in the Russian-Ukrainian war and its negative consequences for the gene pool of Ukraine]. *Natsionalna akademiia nauk Ukrainy – National Academy of Sciences of Ukraine*. *www.nas.gov.ua*. Retrieved from <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=9149> [in Ukrainian].
10. Kravchenko, V. (2022). Kudy pereselyvsia – tam i znadobivsia: chy mozhut VPO znaity robotu [Where he moved – there he needed: can IDPs find work]. *mind.ua*. Retrieved from <https://mind.ua/publications/20240690-kudi-pereselivysya-tam-i-znadobivsya-chi-mozhut-vpo-znaiti-robotu> [in Ukrainian].
11. Serednia zarobitna plata [Average salary]. (2022). *Minfin – Ministry of Finance*. *index.minfin.com.ua*. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/labour/salary/average/2021/> [in Ukrainian].
12. Filatov, V. (2022). Yak zminytsia rynek pratsi v Ukraini cherez viinu [How will the labor market in Ukraine change due to the war]. *Ekonomichna pravda – Economic Truth*. *www.epravda.com.ua*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/04/1/685047/> [in Ukrainian].